

використовується тьюторами у педагогічній роботі у всьому світі. Її перевагами, насамперед, є безпечність та конфіденційність учасників навчального процесу, безкоштовність, зручний інтерфейс та відповідність дидактичним вимогам (можливість он-лайнного спілкування, спільна робота з документами, завантаження відеокастів, електронних тестів та анкет, установа системи оцінювання завдань тощо).

Список використаних джерел

1. Воронкін О. С. Організація діяльності тьютора в системі дистанційного навчання вищого навчального закладу [Електронний ресурс] / О. С. Воронкін // Інформаційні технології в освіті. – 2016. – Вип. 26. – С. 177–191. – Режим доступу : http://tdo.at.ua/paper/Voronkin_ITE_2016.pdf
2. Янчук А. М. Культура віртуального спілкування: методичні поради / А. М. Янчук / Упр. культури, національностей та релігій Хмельниць. облдержадмін.; ХОУНБ ім. М. Островського. – Хмельницький, 2014. – 28 с.
3. Swan K. Relationships between interactions and learning in online environments [Електронний ресурс] / K. Swan. – Режим доступу : <http://bestpracticemodels.wiki.staffs.ac.uk/@api/deki/files/99/=interactions.pdf>.
4. Liu S. Student interaction experiences in distance learning courses phenomenological study [Електронний ресурс] / S. Liu // Online Journal of distance learning administration. – 2008. – Vol. XI. – № 1.

Седих К. В., д.психол.н., професор,
Полтавський національний
педагогічний університет
імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ШКІЛЬНОГО КЛАСУ ЯК АУТОПОЕТИЧНОЇ СИСТЕМИ

За останні 20 років як в українському суспільстві, так і в цілому в Європі відбулися радикальні зміни, які торкнулися всіх соціальних систем, зокрема й сім'ї та освітніх інституцій. Традиційна освіта будувала допомагаючий тип взаємодії – вимоги учителів і адміністрації підтримувалися батьками учнів і збігалися з їх вимогами. Дитина потрапляла в ситуацію, коли стикалася з однотипними вимогами у двох різних системах – у сім'ї та школі («с – ш»). У цій ситуації основні відхилення у поведінці дитини були пов'язані з неблагополучними сім'ями або там, де дитина потрапляла в систему «вулиця» в підлітковому віці.

Теоретичний аналіз історії дослідження психолого-педагогічної взаємодії в освітніх системах дозволив виділити традиційні типи взаємодії в освітніх системах – авторитарний та підтримувальний. Ці типи взаємодії характеризуються багатьма негативними наслідками, тому продовжується пошук більш ефективних стратегій і форм взаємодії. Акцент зроблено на

сучасних ідей взаємодії з навколишнім середовищем (К. Левін, Р. Баркер, Л. Фестінгер, У. Бронфенбренер). Ці дослідники виділяли патерни поведінки груп, соціальні правила, значущість місця поведінки в системах і підсистемах різного рівня. Вони враховували як прямі, так і непрямі впливи соціального та просторово-фізичного середовища на поведінку дитини. Клас – це самоорганізована система, тобто поведінка цієї системи доцільна, а джерело перебудови системи перебуває всередині неї самої. Наміри і вчинки людей є вторинними і підвладні законам та правилам функціонування таких систем.

Завдання дослідження – визначити ті властивості систем і процесів, які впливають на поведінку і розвиток людини.

Системи взаємовпливу ми поділяємо на: соціум – макросистему; школу – екзосистему; сім'ю – мезосистему; дитину – мікросистему. Неконгруентність систем проявляється в тому, що дитина є одночасно і живою системою, і частиною декількох соціальних систем (ми вивчали дві з них – сім'ю та освітню інституцію).

Дослідження здійснювалося в класах загальноосвітніх шкіл м. Полтави та Полтавської області.

Під час навчання «Дитина / учень» опиняється в ситуації подвійних вимог і оцінок – з боку школи і з боку сім'ї. Безпосередні системні впливи сім'ї та школи на дитину ми відносимо до факторів 1-го порядку, а сам характер взаємодії між цими системами, який здійснює опосередкований вплив, – це фактор 2-го порядку. Показано, що безпосередні впливи виявляються, у першу чергу, у вигляді вимог та оціночних суджень. За своїм типом ці оцінки та вимоги різних систем можуть бути узгодженими та неузгодженими, але вони завжди не є тотожними. Показано, що різні суб'єкти-учасники систем «сім'я – освітня інституція» реалізують різні поведінкові стратегії стосовно вказаної розбіжності, що й породжує впливи 2-го порядку. Міжсистемна проблематика існує не тільки для початкового та перехідних періодів навчання в школі, але і визначає певні труднощі адаптаційного процесу для студентів перших курсів ВНЗ. Вказане міжсистемне протиріччя визначає необхідність формування у дітей та студентів не стільки механізмів прийняття правил, вимог та оцінювання в новій системі, скільки стратегію та базову настанову на узгодження різних системних вимог [1].

У дослідженні визначені ті властивості систем і процесів, які впливають на поведінку і розвиток людини. До факторів 1-го порядку відносяться норми, вимоги і конфігурації в системі «сім'я». Ефекти 1-го порядку – це те, як дитина реалізує ці сімейні фактори, коли потрапляє в іншу систему – «школу». У взаємодії систем «сім'я» і «школа» з'являються фактори 2-го порядку – це оціночні взаємостосунки. Коли дитина починає відтворювати оціночні взаємостосунки, це стає ефектами 2-го порядку. Фактори та ефекти 1-го порядку є предметними. Фактори 2-го порядку – це оціночні стосунки, а ефекти 2-го порядку – це перенос стосунків, а не предметності, тобто виникає оціночна психологічна складова, а не просто предметна.

Встановлені етапи розвитку міжсистемної взаємодії «Сім'я – Дитина – Школа». Школа (як система), і клас (як окрема система і одночасно підсистема ширшої системи «Школа») мають подвійну природу своєї організації:

1) це формальна структура, яка створена соціумом для реалізації певної мети (навчально-виховного процесу); 2) це – система, яка самоорганізується. Клас виступає і як форма організації навчального процесу, і як соціальна система. Етапи розвитку міжсистемної взаємодії «Сім'я – Дитина – Школа» розглянуті в системі координат, де вісь абсцис: «Автономія – Зв'язок»; вісь ординат – «Порядок – Хаос». Розвиток взаємодії починається у квадранті АХ (Автономія-Хаос) – 1-й етап, кожен учасник є автономним по відношенню до нової системи, а стосунки є хаотичним, неструктурованим утворенням; квадрант ЗП (Зв'язки-Порядок) – це 2-й етап, у системі встановлені певні зв'язки і сформовані правила; 3-й етап – система переходить у квадрант ПА (Порядок – Автономність), порядок зберігається, але автономність кожного учасника системи відносно одне одного збільшується; 4-й етап – в системі настає хаос (криза), яка проявляється в розпаді попередньої конфігурації, це знаменує перехід системи на нову фазу свого розвитку, в якій повторюються такі ж етапи (5,6 тощо). Розроблена схема етапів розвитку міжсистемної взаємодії «сім'я – дитина – школа» (див. рис.1).

Також виділені типові взаємодії стосунків між учителями і учнями класу. Так, взаємодія учителя з учнями класу побудована за 4 основними типами: лідерсько-опосередкована, пряма, альянсно-коаліційна, економічно-опосередкована. А стосунки учнів з учителями і класом побудовані складніше, виділені 8 типів конфігурацій, крім 4 типів, які збігаються з «учительськими» виділені: «павутиння», симбіотично-конфліктні, дистанційовано-конфліктні, «сонечко» [1].

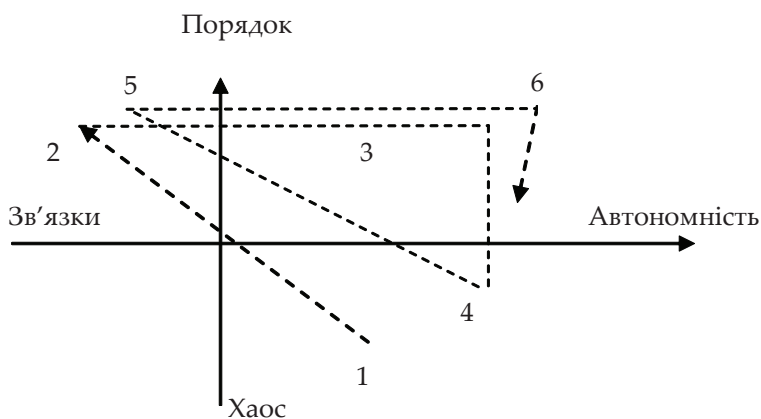

Рис. 1. Схема етапів розвитку системи «клас»

Отже, системний підхід дозволяє розрізнити «сім'ю», «клас» і «школу» як самостійні системи і встановити суттєву розбіжність вимог до дитини з боку «сім'ї» і «школи». Дитина стає «точкою» перетину двох систем. Вони є не конгруентними за принципом функціонування цих систем. Школа і сім'я не є єдиною системою, це різні системи, з різними вимогами, нор-

мами, які регулюють життєдіяльність дитини. Ці системи взаємодіють між собою опосередковано, через дитину.

Певний етап розвитку окремого шкільного класу та конфігурація стосунків між учнями і тип стосунку між учнями та вчителем впливає на поведінку дітей в цьому класі та формування у них шляхом інтеріоризації при-своєння нових моделей і стратегій поведінки.

Список використаних джерел

1. Седих К. В. Системна модерація в закладах освіти як засіб виходу з кризових ситуацій / К. В. Седих // Особистість як суб'єкт подолання кризових ситуацій: психологічна теорія і практика. Монографія / За ред. С. Д. Максименка, С. Б. Кузікової, В. Л. Зливкова. – К. : Суми, 2017. – С. 475–495.

Хімчук Л. І., к.психол.н., доцент,
ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет
імені Василя Стефаника»
(м. Івано-Франківськ)

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «МЕТОДИКА ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ» МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сучасне суспільство перейшло в епоху, у якій знання та інформація продукуються в єдиному інформаційному просторі. Модифікація носіїв інформації, автоматизація інформаційних процесів утворили новий щабель у розвитку інформаційної культури людства, на якому виникла потреба у вдосконаленні всієї системи освіти України відповідно до вимог сьогодення.

Сьогодні, ключовою для майбутнього учителя, є здатність працювати з різними обсягами інформації, накопичувати, обробляти, отримувати й обмінюватися нею в будь-якій її формі – звуковій, візуальній, письмовій, яка не обмежена часом і відстанню. В цьому контексті актуалізується проблема підготовки майбутнього учителя початкової школи до використання цифрових технологій при вивченні дисципліни «Методика трудового навчання».

Дослідження особливостей цифрових технологій та їх використання для підготовки майбутніх учителів здійснювали В. Биков [1], М. Жалдак [2], М. Лещенко [1], О. Спірін [3] та ін.

Цінним для нашого дослідження є твердження представників цифрової гуманістичної педагогіки, В. Бикова і М. Лещенко, у праці «Цифрова гуманістична педагогіка відкритої освіти» (2016 р.), про те, що «особливого значення набуває удосконалення педагогічної майстерності вчителів у всіх ланках системи неперервної освіти щодо застосування ІКТ та реалізації кон-